

Bengi László

Az értelemképzés próbatételei Bodor Ádám korai rövidprózájában

Bodor Ádám novellisztikájában a narratív redukció különböző formái nemegyszer összekapcsolódnak az értelemvesztés alakzataival, a kiüresedés motívumaival és az emberi léttapasztalat megingásával vagy egyenesen visszavonásával. Írásomban két korai Bodor-novella példáján eme redukciós eljárások prózapoétikai szerepkörére kérdezek rá. Úgy vélem ugyanis, hogy az értelem visszavonása, visszahúzódása felé mutató narratív hiátusok és diszkrepanciák hangsúlya nemritkán azokban a novellákban és rövidtörténetekben látszik esztétikailag különösképp érdekesnek, magával ragadóknak, sőt megrendítőnek, amelyekben az elbeszélői szólamot amúgy nehézkes lenne kimondottan valamiféle nyelvi redukció érvényesülésével jellemezni, lévén e szövegek irodalmi teljesítménye épp azok nyelvművészeti erejével áll összefüggésben. Narratív redukció és találó nyelv feszültsége legalábbis kétséget hagy afelől, hogy a fenyegettség és idegenség gyakorta meghatározó diszpozíciójából kizárólag az emberi lét elembertelenedésének szűk távlatú és egy irányba mutató folyamataira nyílik rálátás. Az ennek a főfogásnak a háttérben felsejlő célelvűség nem csekély mértékben épp a narratív redukció révén megjelenő rejtély és nyitottság tapasztalatával áll ellentétben. Mindez pedig azokra a folyamatokra és szövegösszefüggésekre irányítja a figyelmet, amelyek az emberi világértelmezés megszokott kereteit megkérdőjelező, hiszen azokat korlátozottan mutató narratív jellemzőket időleges és részleges egyensúlyba tudják hozni az új távlatok fölnyílásának elbeszélésbeli tapasztalatával.

Az egyik példaként választott novella Bodor Ádám első kötetének, *A tanúnak* [1969] a nyitó darabja, a *Téli napok* című írás, míg a másik a *Megérkezés északra*, tehát a harmadik kötet [1978] *Vendégmadár* című rövidtörténete.¹ A két szöveg között egyaránt fölfedezhetők lényeges különbségek és figyelmet érdemlő hasonlóságok. Mindkét mű viszonylag röviden összefoglalható, néhány fontosabb eseményből álló cselekményre épül, amely az elbeszélés végén inkább felfüggesztődik, semmint lezárást nyer. *A Téli napok* főhőse egyszer csak gyomortáji fájdalmat érez, panaszai nem javulnak, mígnem vért hány, s elviszi a mentő. Hogy meggyógyul, netán meghal, avagy mi történik vele a kórházban, éppúgy kívül reked az elbeszélésen, mint ahogy arról is csak rövid utalásokat olvasunk, ami életében ezt megelőzően történt, illetve azt jelenleg is jellemzi. *A Vendégmadár* valamivel több érdemi információt oszt meg az olvasóval a történetben szereplő apa és immár felnőtt fia múltjáról, szokásairól ahhoz képest, hogy a rövid írás mindezt egy sirály és négy holló érkezése apropóján

¹ A novellákat az alábbi kötetekből idézem: Bodor Ádám, *Téli napok* = Uő, *A tanú*, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1969, 15–26. Mivel az első kötet nyitó novellájával szemben a *Vendégmadár* bekerült a szerző reprezentatív, alighanem legkönnyebben hozzáférhető – több, némileg bővített kiadásban is megjelentetett – válogatott kötetébe, így ebben az esetben ezt a változatot idézem: Bodor Ádám, *Vendégmadár* = Uő, *Vissza a fülesbagolyhoz*, Jelenkor, Pécs, 1992, 37–38. Tekintettel e szövegek igen csekély terjedelmére, miáltal az egyes idézetek könnyen megtalálhatók e műveken belül, az idézetekhez külön már nem adok meg oldalszámot.

beszéli el, és a szereplők amolyan madártani megfigyeléseit anélkül állítja előtérbe, hogy azok mibenlétére és tétjére igazán fényt derítene.

A *Vendégmadár* zárata – Bodor kedvelt fogásával – olyan alternatív feloldási lehetőségeket tár az olvasó elé, amelyek nemcsak hogy viszonylagosak, de valójában nem is igen kínálnak föloldást az események kimondatlan logikai-motivációs hiátusaira: „Talán ő [ti. az apához hasonlóan a fiú] is azt gondolta: »Ruca.« Vagy azt, hogy nem négy, hanem egy. Nem fekete, hanem fehér. De az sem kizárt, hogy csak azt: »Jóságos egék. Egy sirály.«” A *Téli napok* befejezése elsősorban nem jellegében, hanem narratív megoldásában és kompozíciós szerkezetében különbözik ettől. A zárlat itt egyfelől keretet alkot: míg a novella elején a főhős hazaérkezik a városból, a végén mentők viszik el otthonról. Mindeközben – a cselekmény zárt foglalata ellenére – alternatív lezárások ebben az írásban is megfogalmazódnak, csak épp nem az elbeszélő szólamában, hanem férj és feleség ezt megelőző párbeszédeiben. A férfi állapotának romlásakor a betegség súlyos, akár halálos kimenetelének lehetősége is fölremnik:

– Most ugye beleegyezel, hogy orvost hívjunk? Gondolkozz, mi lesz ebből. Áron nem nézett rá.

– Nem érdekel – mondta. – Most már ez nekem mindegy. Például lehet, hogy túl későn mennél.

Judit egy kis szünet után kérdezte:

– Hogy érted azt, hogy túl későn?

– Jól. Úgy.

– Inkább hallgass. Pihenj.

– Úgy értettem. Elhallgatok. Elpihenek. Arra megy ki az egész.

– Ne folytasd, úgysem értek ebből semmit.

– Ó, majd megérted. Olyan kézenfekvő lesz, hogy megérted.

Hetenként bizonyos órákat fogsz nekem szentelni a gondolataidból. Az érzéseidből is, legalább az elején, egészen addig, amíg rájössz, mi csoda értelmetlenség.

– Ez mi? – kérdezte Judit.

– Megszoknád – folytatta Áron. – Magányodban nagyon fogod magad sajnálni, de majd segítesz te magadon.

– Arról beszélgetünk, hogy talán meghalsz?

Áron egy kicsit elmosolyodott.

– Ha te mégis úgy gondold, hogy nem késő, hívj egy doktort. Egy csodadoktort. Én úgy érzem, mindent megevett a fene.

A vérhányást követően viszont, a mentőre várakozva olyan lehetséges jövő ölt alakot, amelyben fölépülés és azt követően születendő gyerek szerepel:

Judit megfordította feje alatt a párnát, felrázta, és úgy tette vissza.

– Áron.

– Mondd.

– Közöttünk azért most van valami.

– Elmúlik. Megértjük.

- Te is érzed?
 – Nem egyéb az, csak az ijedtség. Nem mindig látjuk egymást. Megijedtünk. Most biztosan valamennyire meg fog változni az életünk. Megfontoltabb és őszintébb lesz. Én azt hiszem, jobb lesz így. Te nem gondolod ugyanezt?
 – Még nem tudom.
 – Majd rájössz. Többek közt emlékezni fogunk rá: „Amikor beteg voltál”; „Amikor utáltál, ki is küldtél a szobából.” Vagy: „Vért, ó, azt én is hánytam.”
 – Ne, Áron.
 – Vagy ehhez mit szólsz: „Apának a gyomrát nem szabad boksolni.” Jó lesz.
 – Apának a gyomrát? – Judit mosolygott.
 – Igen – folytatta Áron. – Persze neked lesz nehezebb. Bajlódni fogsz velem, én pedig komiszkodni. Hallgatnod kell nyűgös dörmögéseimet. Fogod ezt bírni?
 Judit odafúrta a fejét.
 – Azt hiszem.
 – Hát akkor jó.
 – Ígérem, csak gyógyulj meg.

Ahogy a férfi jövőről megfogalmazott – játékos vagy épp rettenettől menekülő – föltevései, hipotetikusságukat részint elleplező, látszólagos tényállításai feszültségben állnak a nő ígéréteivel, úgy válnak kimondatlanságukban is nyomatékosabbá a testi krízis eltérő kifizetési lehetőségei. Végül abban a tekintetben is hasonló a *Téli napok*, illetve a *Vendégmadár* lezárása, hogy bár a történet világában végbemegy valamilyen – a főszereplők viselkedését átalakító – változás, ám ennek következménye a történet lezárásakor még a jövő rejtélye, amelyet az egyébként idővonatkozásait tekintve visszatekintő elbeszélő sem fed föl. Ez fokozza, illetve megerősíti a két szöveg befejezésének nyitottságát.

A történet nyitott kimenetelére helyezett hangsúly mellett mindkét írás olvasható – az Örkennyel való szinte kézenfekvő rokonításon túl – az orosz irodalom megidézéseként is. Míg a *Vendégmadár* sirály-motívuma talán felületesebb, inkább kifordított kapcsolatot létesít Csehov drámájával, a *Téli napok* hősiére rátörő, kezdetben kevésbé azonosítható, „alattomosan terjengő” hasi fájdalom könnyen Tolsztoj Ivan Iljicsét juttathatja az olvasó eszébe. Magának a szövegközi kapcsolatnak a lehetőségét a novellabeli házaspár irodalmat asszociáló attribútumai is megerősítik, mert bár pontos foglalkozásuk homályban marad, Áronról megtudjuk, hogy hazaérkeztek „nagy aktatáskájából kitette a könyveket az asztalra, kinyitva őket a kis papírszeletekkel megjegyzett helyeken, és munkához látott. Két könyvből olvasott, s közben tiszta papírlapokra jegyzett.” Judit pedig „az ágyon egy német író elbeszéléseit olvasta”. Amint azonban a testi rosszullétre, a betegség súlyosbodására, a növekvő aggodalomra fókuszáló elbeszélői (és szereplői) figyelem mintegy a történet peremére szorítja a házaspár munkájára vonatkozó utalásokat, és nem engedi e kontextust kibontakoztatni, úgy a nyitottan maradó befejezés a felvetődő tolsztoji párhuzamokat is csak

korlátozottan engedi érvényesülni. A *Vendégmadár*ban a *Téli napok*kal szemben a fiú nem az irodalomhoz, hanem a matematikához kötődik: egykor „híres fejszámoló” volt, de utóbb odahagyta az egyetemet, és lerongyolódva tért haza apjához. A foglalkozásra tett utalásokat ugyanakkor az elbeszélő itt sem fejt ki, hanem csupán sejtetve engedi érvényesülni annak értelmező összefüggésrendszerét.

A két írás között magától értetődő különbséget jelent eltérő terjedelmük.² A *Téli napok* mintegy ötször hosszabb, mint a *Vendégmadár*, s utóbbi így inkább olvasható karcolatként vagy rövidtörténetként, mint klasszikus értelemben vett novellaként. A terjedelmi különbséget kíséri a szövegek eltérő aránya: míg a *Téli napok*ban meghatározó teret foglal el férj és feleség jelenetszerű egységeket alkotó párbeszéde, amely végigkíséri a történeteket, a *Vendégmadár*ból majdnem teljesen hiányoznak a szereplői megszólalások. A négy holló által kísért, illetve űzött sirály megjelenése kapcsán egyenes idézetként jelenik meg a szövegben, hogy az apa azt „mondta magában: »Egy ruca.«” Nem sokkal ezt követően, a befejezésben a fiú fentebb már idézett, szintén kimondatlan gondolatai ugyanakkor nem tekinthetők egyértelműen a szereplői szöveg részének: „Talán ő is azt gondolta: »Ruca.« Vagy azt, hogy nem négy, hanem egy. Nem fekete, hanem fehér. De az sem kizárt, hogy csak azt: »Jóságos egek. Egy sirály.«” A „Ruca” megállapítást az azt viszonylagossá tevő „talán” módosítószó vezeti be. Az ezt követő alternatív lehetőségek eleve nem idézetként jelennek meg a szövegben, így legfeljebb szabad függő beszédként értelmezhetők – de feltételeességük okán akár teljességgel az elbeszélő találgatásainak is vehetők. Végül az írás záró, idézőjelben álló „Jóságos egek. Egy sirály.” néma fölkiáltást újfent a „De az sem kizárt” ellentétező-elbizonytalanító felvezetés utalja vissza az elbeszélői szöveg alárendelt szerepbe: az idézőjelek ellenére semmivel sem bizonyosabb, hogy itt a fiú kimondatlanságukban is szavakká formálódó gondolatait olvassuk, mint az ezt megelőzően neki tulajdonított megállapítások esetében.

A szereplői és elbeszélői megszólalások igen eltérő aránya nem meglepő módon a történetmondás távlatát sem hagyja érintetlenül. A *Téli napok* narrátora ugyan igen korlátozottan oszt meg információkat a múltból, a történet jelenét illetően viszont már jóval szélesebb körű kompetenciáról tesz tanúságot, amennyiben nemcsak a párbeszédet közvetíti az olvasók felé, hanem azok között a betegeskedő Áronnak ha nem is annyira a gondolatairól, de az érzéseiről, mindenekelőtt testi érzéleteiről és fájdalomérzetéről is beszámol. A szereplői szöveg dominanciájából és a narrátornak az elsődleges eseménysor kapcsán megfigyelhető helyzetéből adódóan a novellában mindenekelőtt a szereplők, különösen a férj nézőpontja érvényesül. A belső látószögű történetmondásban tehát ha nem is erőteljesen, de érzékelhető némi feszültség: a jelenre vonatkozó tájékozottságot nemcsak a házaspár számára

2 Szintúgy kézzelfogható különbségként vehető számba a két írás megjelenése között eltelt több mint tíz év, miközben közlésük fóruma azonos: tudomásom szerint mindkét szöveg a kolozsvári *Utunk* lapjain került elsőként kinyomtatásra. A *Téli napok* még *Téli napok emléke* címen 1965 novemberében, a *Vendégmadár* pedig nem sokkal kötetbeli közlése előtt, 1977 októberében jelent meg. A két írás első szövegváltozatán Bodor viszonylag keveset változtatott, jóllehet a *Vendégmadár* esetében tett néhány apró módosításnak van kihatása a szöveg értelmezési irányaira [csak egy példát említve: a fiú „bolyongó” jelzőjének „bolygó” formára változtatása alighanem nyomatékosabban idézi föl a bolygó zsidó alakjának az európai kultúrában rétegzett jelentéssel bíró legendáját].

is ismeretlen jövőnek, hanem a szereplői múltnak is szinte teljes homályban hagyása ellenpontozza.

A *Vendégmadár* elbeszélismódját a *Téli napok*nál jóval erőteljesebben paradox vonások jellemzik.³ A rövidtörténet úgy terjeszti ki az elbeszélői szöveg hatókörét, hogy az eközben nem halad túl a szereplők nézőpontján: nem helyi értékén kezeli vagy értékeli azt, amit apa és fia esetleg érezhet vagy tudhat, hanem bizonytalan találgatások szövetébe ágyazva hajtja végre és vonja egyszersmind vissza a szereplők belső világának közvetítését. A *Vendégmadár* elbeszélője ezáltal abban az értelemben megbízhatatlan, hogy a szereplők emlékeibe és tudatába való behatolása nem mindenütt válik el élesen föltételezéseitől, a történetvilág szintjén esetenként önkényesnek is vehető találgatásaitól. Abból a szempontból viszont megbízhatónak is tartható, hogy narrátori tudásának korlátozottságát nem rejti véka alá. A lezárás bizonytalansága ebből következően a mindennapi elbeszélések következetlenségeit, alaptalan jólétesültségét imitáló narrátorfigura létrejötte felé is mutat. Ezt pedig nem lehetetlen és nem is teljesen jogosulatlan az elbeszélő olyan paradox, megalapozatlanságában megvalósuló antropomorfizációjaként értelmezni, ami nem igazolja vissza maradéktalanul azt, ahogy a társadalomból és a szociális konvenciók keretéből kiváló szereplők mind több emberi jellemzőjüket és képességüket hagyják maguk mögött.⁴

A fiú jelenbeli állapotokat tükröző leírása határozottan lefokozó: „Bizony, elég keveset ad magára.” A sirály érkezését követően szinte történészerűen megjelenített cselekvése szintén ambivalens: „Az egykori matematikus figyelme minden maradékkal a malom fekete öblére tapadt a négy hollóval, a vendégmadárral.” Nem föltétlen a némaság töretlensége ébreszthet kételyeket az olvasóban a fiú tudati beállítottságát, sőt mentális állapotát illetően, hanem a figyelem újfent lefokozó, azt maradékként láttató megjelölése. A fiú és a sirály között egyaránt megfigyelhető motivikus párhuzam és ellentét: „A sirály az elülő vizekre vágyott; a bolyongó fiú megtért kőkemény priccse.” Habár az elvágyódás és a haza/nyugovóra térés között bizonyosan érzékelhető feszültség, a körülmények közé illeszkedés sikertelensége rokonságot sejtet a fiú és a madár között. Ugyan a sirály fizikai, a fiú inkább tudati-lelki síkon nem találja a helyét, mindketten osztozni látszanak az otthontalanságban. Az esténként az apai házba hazatérő, naphosszat némán és társtalanul az erdőben bolyongó fiú éppúgy nem lel valódi nyugalomra – kevéssé pozitív képzeteket keltő – „kőkemény priccsen”, ahogy a patak kisebb tóvá terebélyesedő öblébe érkező sirályra sem igaz, hogy hazatalált volna. És amiként az irányt tévesztve vándorló madarat négy vagy több holló kíséri vagy űzi, ahhoz hasonlóan hajtja a fiút is valami kimondatlan, pontosan nem meghatározható ok hazulról az erdőbe, sőt korábban az egyetemről vissza az apai házba. Mindeközben az apa furcsasága és a fiú némasága sajátos párt alkot a rövidtörténetben, a szülői kapcsolatot a személyiségvonások életkort eltörlő rokonságával toldva meg. Az uszadékfákat halászó, immár idős apa tevékenységéről így tudósít az elbeszélő: „Kicsit együgyű, kicsit gyermeki volt az egész.” Majd hozzáfűzi:

3 Vö. Margócsy István, *Bodor Ádám: Vissza a fülesbagolyhoz*, 2000 1994/2., 60–61; Szirák Péter, *A periféria poétikája? A Bodor Ádám-olvasás*, *Alföld* 1997/7., 44; Pozsvai Györgyi, *A novellista Bodor Ádám*, *Alföld* 1997/7., 56, 60.

4 Ehhez lásd még Bányai Éva, „Ott vannak, csak nem látszanak.” *Elhallgatásalakzatok Bodor Ádám prózájában*, *Híd* 2011/2., főként 52–55, 59.

„Furcsaság azért még akadt a családban. Man fia, az egykori híres fejszámoló egy napon mezitláb és rövidke vörös szakállal tért meg az egyetemről, és azóta csak az erdőket bújja némán, tudásának kifürkészhetetlen titkaival.” Apa és fiú párhuzamát – a kijelentés szokás szerint viszonylagosító feltételelessége ellenére – talán némiképp didaktikusan mondja ki a bekezdés záró mondata: „Apa és fia mintha egymásért búsulnának.”

A *Téli napok* lapjain szintén megjelenik egy főszereplőhöz kapcsolódó állatmotívum, ám nem az elbeszélői, hanem magában a szereplői szólamban. Áron akképp jelenti be rosszullétét, hogy „– A nyúlak fáj valami. Itt – és a gyomra felé mutatott.” A feleség válasza folytatja ezt a nyelvi játékot, megerősítve a két szereplő közösségét: „– Nem lesz beteg az én nyulacska, ugye? – kérdezte Judit.” Később a beteg férfit meglátogató barátai is élnek ezzel a motívummal: „– Beteg nyúl – szólta a másik.” Ne-hogy az olvasónak kétsége támadjon a szereplői szólások jelentés interferenciája felől, azt két jelzés is nyomatékosítja. Elsőként a férfi a barátjának válaszol: „– Honnan veszed ezt, hogy beteg nyúl? – kérdezte Áron. Alig ismertek a hangjára.” Majd ezt követően mintegy összekacsint, pontosabban egymásra mosolyog a feleségével: „– Hallod, mit mond? – fordult Judit felé. Elmosolyodtak.”

Az emberi attribútumok elbizonytalanításának folyamata – még ha más módon is, mint a *Vendégmadárban* – a *Téli napokban* sem csak a szólások motivikus struktúrájában követhető nyomon, hanem a testtapasztalat felől is: „Az émelygés aztán lassan eláradt egész testébe, az ujjaiába is, haja alatt hideg lett a fejbőre. Anynyira elgyengült, hogy leereszkedett a lassan szennyesedő hóra. Mire bemehetett, latyakossá vált alatta.” Ennek a folyamatnak az elemeként ismétlődik az, ahogy a fájdalom jelentkezése felfüggeszti a tudat megszokott működését, a testet éppúgy kivonva a tudatos kontroll, mint az emberi megértés hatálya alól. Rögtön a novella elején két értelemben is hangsúlyossá válik ez a nem-tudás: egyfelől mint tudat és test váratlanul érzékelhetővé váló szétválása, másfelől pedig mint az öntudatlan testi folyamatok gátolt értelmezhetősége: „Minusz tíz fok alatt volt, január, nem tudta, miért izzad ilyenkor.” Később tudatos szándék és akaratlan ok ellentétbe kerülésében nyilvánul meg a fájdalom hatása: „Mindjárt azután felkelt, és furcsán sietve kilépett a szobából. Kinyitotta a terasz felé vezető ajtót, állt ott egy keveset, majd visszajött. Aki ekkor látja, nem érti, mit akarhatott. Áron sem tudta, mi volt ez.” Ahogy ez a részlet is sejteti, az önjáró működésbe kezdő emberi test idegennek, egyszersmind lehatárolhatatlannak bizonyul, azaz individualitását veszti ahhoz a tudathoz képest, amely mindennek ellenére sem mutatkozik függetleníthetőnek testi meghatározottságától: „Megújuló émelygésében most mintha egész teste készült volna feloldódni. Kiegyenesedett, nézett saját hasára idegenül, a ruha és a bőr alatt elvesző felismeréssel. Utálta az egészet. Idegen lett maga előtt, magában a fájdalommal, szerette volna kínokkal rakott testét magára hagyni.” Az idegenség ebben az összefüggésben tehát nem egyszerűen az emberi vonásoktól való megfosztás következménye, hanem az emberi tudatba visszavezetett tapasztalat. Olyan esemény, amely nagyon is ráutalt a világ érzékelésének képességére. Az értelem viszonylagossá válása így a novellában nem az érzékekéről történő leválasztáshoz vezet, hanem az érzékelésben létesülő viszony újraértelmezéséhez és a tudat ennek mentén bekövetkező újraalapozásához. Sem nem véletlen tehát, sem

nem pusztán az én ellobbanásának következménye, hogy mindkét írásban igen hangsúlyos szerep jut az érzékelés folyamatainak.

A *Téli napok* jelen idejű felütésében többszörösen is nyomatékossá válnak a látás, a hallás, a szaglás s – valamelyest közvetettebben – a hőérzékelés érzékszervi folyamatai: „Az utcának csak egyik oldalán épültek házak, bal felé a temető fáira esik a tekintet. A város messzi lenn van, párás időben vagy amikor olyan a szél járása, felhatol ide a vonatfütyt s az utcák zaja. A levegő tiszta, könnyíti a lélegzetet, nyáron a közeli rétek illatával, ilyenkor télen pedig a meleg konyhák lehelete old egy keveset a fagy fémszagán.” A házakkal szemközt elterülő temető motivikus megidézése mellett árulkodó lehet ugyanakkor, hogy e benyomások kiemelése ellenére az érzékelés valamely meghatározatlan, általános alanyra vonatkoztatódik: a részlet tekintetét, lehetet említi. Az érzékelés antropomorf kódjainak viszonylagossá tételét az általános jelenből elbeszélő múltba váltó történetmondás, a váratlanul jelentkező, az eltervezett életritmust fölforgató fájdalom nyitóhelyzete erősíti fel: „Amint ebéd után a meredeken hazafelé igyekezett, nyomást érzett a gyomra tájékán. Alattomosan terjengett, s olykor mélyebb lélegzetvétellel készttette.” Várakozás és váratlanság feszültségét Judit a kényszerű kívülálló helyzetéből próbálja feloldani, a kiszámíthatatlant a sok szempontból pozitív jelentéstartalmat hordozó vendégség képével kompenzálva: „Tanácstalanságában aztán felállt, ide-oda lépdelt, rakosgatott, mint aki vendégeket vár.” A tényleges vendégekkel folytatott beszélgetés azonban szinte tüntető módon nem illik a helyzethez, sokkal inkább üres sémák ismétlődéseként hat, éppen olyasfajta pozíció megerősítéseként, amely nem nyit lehetőséget az érzékelésmódok új szerepbe kerüléséhez.

A *Vendégmadár* címe olyan összetett szót alkot, amely a *Téli napok*-beli motívumhoz képest alighanem következetesebben értelmezi újra a vendégség mibenlétét, annak mindenekelőtt nyelvi lehetőségeit aknázva ki. Míg a hosszabb novella jeleszerű vendégvárása ingadozik a fájdalom vagy akár a halál váratlan érkezésének eshetősége, illetve a vendéglátás társadalmilag szabályozott ritusa között, a rövidtörténetben a számos tekintetnek kitett, „ismeretlen fehér madár” „számára kellemetlenül idegen távoli tájra kényszerült”. A sirály váratlan föltűnése nemcsak ámulatot kelt, de átrendezi a fiú megszokott, kényszeresnek tetsző rutinját. Megszakítva a néma magánritusokat, ahhoz hasonlítható reakciót vált ki, amelyet a „vendégmadár” szó címbeli – majd a zárlathoz közel keretszerűen visszatérő – megnevezése indít el a szöveg tömör, de összetett nyelvi szövetében. Ekként kevésbé az érzékek működése, sokkal inkább az a figyelem kerül középpontba, mely ennek feltételeként jelenik meg már az apa furcsa öregkori tevékenységének nyitó leírásában is: „Amivel foglalkozott, kedvtelésből tette, ez pedig páratlan türelmet és odaadást követelt azért a kevés örömeért, amit cserébe kapott. [...] Mégis, megszállott módjára, keze ügyében maga faragta szigonyával várakozott ezekre a karvastagságú rönkdarabokra, sűrűre, ázott lécekre, lepusztult ágakra, hibátlan mozdulatokkal megcélozta és kihalászta őket.” Némiképp sarkítva akár úgy is lehet fogalmazni, efféle figyelem teremtheti meg a cím szokatlan szóösszetétele által elindított nyelvi mozgások közegét. Az egyaránt szótlán apa és fiú jószerevével vendégnek mondhatók a történet szövegében, egy olyasféle időleges nyelvben, amely a nem-vártra is nyitott várakozás jegyében képes egybefogni várakozás és váratlanság paradox kettősét.